

לע"נ מו"ר מרן הגאון
הרב יוסף דוב סולובייצ'יק זצוק"ל
נלב"ע חו"ה פסח תשנ"ג

כוחה של סברת "מיגו"

— א —

"ההוא דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ארעא? א"ל מינך זבינתה והא שטרא. אמר ליה שטרא זיפא הוא. גחין לחיש לרבה אין, שטרא זיפא הוא, מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי בידאי כל דהו. אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא. אמר ליה רב יוסף אמאי סמכת אהאי שטרא? האי חספא בעלמא הוא". (בבא בתרא ל"ב, ע"ב)

במחלוקת זו בין רבה לבין רב יוסף, אפשר בהחלט להבין את דברי רבה, שהרי סברת מיגו היא כלל בכל התורה כולה,¹ וגם כאן למה לא נסמוך אמיגו. הרי מיגו הוא דין בנאמנות, היינו מכיוון שהבעל דין טוען טענה זו, ואם הוא היה שקרן, היה טוען טענה יותר טובה, לכן עצם העובדה שהוא לא טען את הטענה היותר טובה סימן שאמר את האמת, ואם כן בית דין יאמין לו, וזו בהחלט שיטת רבה: מכיוון שהמחזיק היה יכול לשתוק ולהראות את השטר כמקורי, ובכל זאת הודה שהשטר המוצג הוא מזויף, זה מעניק נאמנות לדבריו כשאמר "מינך זבינתה". לפי זה קשה להבין את שיטת רב יוסף וכקושיית התוס', למה רב יוסף אינו סובר את המיגו?

הרשב"ם הסביר באריכות את שיטת רב יוסף, והרא"ש (פ"ג, סוף סי' י"ב) הסביר את דברי הרשב"ם (ועוד הביא ראיה לדבריו). לדבריהם, שיטת רב יוסף הינה ש"מינך זבינתה והא שטרא" היא טענה אחת וזה פירושו של "כל כחו וחזקתו בקרקע זו על ידי האי שטר הוא" (ברשב"ם ד"ה אמאל), ואם מתברר שהוא שיקר בחלק מן הטענה, הרי שכל הטענה מתבטלת. וליתר הסבר: מכיוון שלא אמר "שלי הוא" אלא טען "מינך זבינתה", כל טענתו מתבססת על הצגת הראיה "והא שטרא". אכן, משתמעת מדבריו טענה "שלי הוא", אבל כל זמן שלא אמרה בפירוש, בית דין מתחשב רק בטענתו בפועל המבוססת על ראית השטר. כשראית השטר מתבטלת, ממילא מתבטלת טענתו "מינך זבינתה".

הרא"ש חולק על סברה זאת וסבור שיש כאן שתי טענות נפרדות: (א) עצם הטענה שלי נסמכת על "מינך זבינתה"; (ב) הצגת הראיה ע"י "והא שטרא". אמנם הראיה מתבטלת, אבל עצם הטענה דשלי הוא נשארת, ולטענתו אפשר להביא ראיות אחרות באם יש כאלה. ואולי זו גופא המחלוקת בין רבה לבין רב יוסף — אם יש כאן טענה אחת או שתי טענות נפרדות (דהיינו טענה וראיה). וכך היא הגדרת המחלוקת: טענה המבוססת לגמרי על ראיה מסוימת, כשמתבטלת הראיה, האם נתבטלה הטענה עמה או לאו.

ואפשר להעמיק עוד. ידועה החקירה המפורסמת אי הוי מיגו דין בכוח הטענה או נאמנות הבעל דין.² וכבר הסברנו לעיל הצד דנאמנות הבעל דין, והוא תואם שיטת רבה. ורב יוסף יסבור שמיגו הוא דין בכוח הטענה — היינו שמעניקים לטענתו שבפועל את הכוח של הטענה הפוטנציאלית. פירוש הדבר, מכיוון שלו רצה הבעל דין לזכות בלי להסתבך

1. עיין פסקי הרא"ש, פ"ז דמסכת שבועות, סי' ג', דמיגו הווי דאורייתא.

2. השוה "קובץ שיעורים", ח"ב, סי' ג', אותיות ד', י"א, וי"ב. ועיין עוד ב"קובץ שיעורים" לכבא בתרא, סי' קמ"ד ואילך (בח"א, עמ' רל"ב).

בבעיות הייתה לו טענה יותר טובה, ואם בכל זאת לא טען אותה, הרי בית דין מעביר את אותו כוח שהיה לטענה הפוטנציאלית לטענתו בפועל. בקיצור, אין זה דין בנאמנות הגברא אלא בחפצא של הטענה. אם כן מובנת שיטת רב יוסף לפי הרשב"ם. הרי אם התבטלה הטענה המקורית, אין למיגו על מה לחול – הרי אין כאן טענה! ודעתו של רבה היא: לעניין הטענות הוא חייב לסבור כמו שאמרנו לעיל: לכתחילה יש כאן טענה וכשמתבטלת הראיה עדיין נשארת טענתו דשלי היא. אולם לעניין מיגו, יכול רבה לסבור כרב יוסף שזה מכוח הטענה, והרי לרבה יש כאן טענה שעליו יחול המיגו. או שרבה יכול לסבור שמיגו הוא דין בנאמנות הגברא וחולק על רב יוסף בשני הדברים גם יחד: **בטיב הטענה ובסברת מיגו.**

— ב —

גם התוסי' (ד"ה אמאי) שאלו למה רב יוסף לא קיבל את המיגו. הריב"ם הציע תירוץ שרב יוסף סבור שמיגו להוציא לא אמרינן; מיגו מועיל רק להחזיק ממון. ועיין ב"נמוקי יוסף" שהסביר: "וחשיב ליה רבה כהוחזק באותו קרקע אע"ג דלא דר ביה שני חזקה, כיון דאית ליה שטר שראוי להאמינו, ומיגו לאוקומי ממונא הוא; ורב יוסף סבר כיון שהודה ששטר זייפא הוא, נתבטלה זכותו וחזקה שלו בממון זה, הילכך הוי מגו לאפוקי ממונא ולא אמרינן [כך פי' התוסי']".

ולפי זה גם רבה סבור שמיגו להוציא לא אמרינן, אלא שבנידון דידן הווי להחזיק ממון, ועל זה חולק רב יוסף וסובר שנידון דידן הוי להוציא ממון. אלא שדברי הנמוקי"י בשיטת רבה צ"ע. איזה "שטר שראוי להאמינו" יש למחזיק שיהפוך אותו למוחזק בקרקע? אם הכוונה לשטר שמציג, הרי הודה שמזויף הוא, ואם כן אינו מוחזק על ידו; ואם הכוונה לשטר שהיה ואירכס, הרי אין הוא לפנינו, ואיך סמכינן עליו?! דברי הנמוקי"י צ"ע.

ושמעתי ממו"ר הרב יהודה פרנס שליט"א להסביר את דברי רבה (וזה מתאים לשיטת הריב"ם כדלהלן): "המחזיק טען בדרך המתאימה להוצאת ממון והשטר אינו אלא אמצעי ליצור טענה המועילה לעניין הוצאת ממון. אמנם הראיה המקורית התבטלה, אבל הטענה האפקטיבית עדיין קיימת – הראיה הינה סמך לטענה אפקטיבית. אמנם הסמך התבטל, אבל המיגו מהווה סמך חדש, הלכך הטענה האפקטיבית עדיין קיימת", עכ"ל. ונסביר את דבריו על ידי חקירה: בהוצאה מחזקת ממון – מהי הנקודה המהותית והמרכזית בהוצאת ממון! (א) טענתו שטען שהחפצא שלו, אלא שסתם טענה אין לה כוח להוציא, אבל לטענה עם ראיה, כגון שטר או חזקת ג' שנים, יש כוח להוציא. או (ב) הראיה היא המוציאה את הממון, אלא שצריכים טענה כדי להפעיל את הראיה. בלי טענה "שלי הוא", הראיה, כגון שטר או חזקת ג' שנים, אינה מועילה.

רבה סבור שמה שמוציא ממון הינה הטענה. אלא שסתם טענה אינה מועילה כנגד חזקת ממון. אפילו טענה עם מיגו אינה מועילה (מיגו להוציא לא אמרינן). אבל טענה עם כוח, היינו עם ראיה חזקה, יכולה בהחלט להוציא מחזקת ממון; במקרה שלנו, כשהתחיל לטעון "מינך זבינתה והא שטרא" הייתה לו טענה אפקטיבית להוציא את הממון. המנגנון

3. מכאן קושיא לאלו שלמדו שהנמוקי"י סבור מיגו להוציא אמרינן, שהנמוקי"י לא תירץ כתירוץ התוסי', בבא מציעא, דף ב', ע"א, ד"ה וזה, דמיגו להוציא לא אמרינן, אלא הסביר הטעם שמיגו אינו מועיל בחציה שלי הוא בגלל דהוי מיגו דהעזה. ומדוע לא קיבל הנמוקי"י את תירוץ התוסי' בשם הריב"ם? מפני שהנמוקי"י סבור מיגו להוציא כן אמרינן! כמובן, סברה זאת נסתרה מדבריו כאן בסוגייתנו (על דברי התוסי' בבי"מ, עיין להלן).

של הוצאת ממון התחיל לפעול; אלא שעל ידי הודאתו שהשטר מזויף, הראיה שהתחילה ודחפה את הטענה – התבטלה. ברם, מכיוון שהמנגנון של טענה אפקטיבית התחיל לפעול, ניתן למלא את מקומו במיגו, כדי להמשיך את תנועת מנגנון הטענה האפקטיבית. לטענה עם מיגו אין כוח להתחיל את תהליך הוצאת ממון, וזה פירושו של "מיגו להוציא לא אמרינן"; אבל אם התהליך כבר התחיל, אזי מיגו יכול להמשיך את התהליך, ובזה לא שייך הכלל מיגו להוציא לא אמרינן, וזו סברת רבה.

רב יוסף יסבור אחת משתי סברות: (א) אמנם הטענה האפקטיבית היא המוציאה ממון מחזקתו, אלא שמיגו אינו יכול לעזור בשום חלק של התהליך; ובכל שלב ושלב זהו מיגו להוציא, ומיגו להוציא לא אמרינן. או (ב) רב יוסף חולק על כל הסברה, וסבור שמה שמוציא הינה הראיה, ומיגו אינה מספיק ראייה כדי להוציא ממון, וכל הצורך בטענה הוא כדי להפעיל את הראיה.

בתירוץ השני של התוס', הציע הר"י פירוש אחר.⁴ רב יוסף לא קיבל את טענת המיגו, משום שהיה צריך לשקר בתחילה. וראיתי בשיעורי מו"ר הגריד"ס זצ"ל (מבוסטון) לפרק חזקת הבתים, שרב יוסף סבור שהוא חשוד על המיגו, וכשם שיש חשוד אשבוטתא, כמו כן יש חשוד אמיגו, ואין מאמינים לו, עכ"ל (מבוסס על דברי הרא"ש כאן פ"ג, סי' י"ג). ונראה לפרש דבריו: בעל הדין נאמן כשדייני בית הדין סבורים שאילו היה שקרן, היה טוען טענה יותר טובה. אבל אם הם חושדים שלכתחילה טען כך כדי שיהא נאמן, אז הוא חשוד על המיגו; אלא שלכאורה זה נסתר מעובדא דרבא בר שרשום. ויותר נראה שהפשט הוא שמכיוון שכבר שיקר, אי אפשר להעניק לו נאמנות על טענתו שטוען כעת, שהיה יכול לטעון יותר טוב, אם היה שקרן, הרי כאן הוא כבר שיקר וטען טענה יותר טובה (וזו כוונת דברי הרא"ש הנ"ל "אין לנו להאמינו במה שהיה יכול לשקר יותר ממה שהוא משקר שהוציא שטר מזויף בב"ד").

ועל פי דבריו, אולי ניתן להסביר את המחלוקת בין רבה לבין רב יוסף בהנחה שמיגו הוא דין בנאמנות הגברא. ניתן לחקור עניין השבועה: מהי מטרתה? האם השבועה באה להעניק לנטען נאמנות, שמאחר שחזקה אין אדם טוען אלא אם כן יש לו, הרי הנטען הוא המותקף וכדי לתת לו נאמנות להתגונן כנגד החזקה הזאת, הוא צריך להישבע. ואם הוא חשוד אשבוטתא אי אפשר להישבע (ומתוך שאינו יכול לישבע הוא משלם). ואולי הוא הדין במיגו דהווי גם כן דין בנאמנות הנטען – אם הוא חשוד אמיגו. אין לו נאמנות ע"י מיגו (ויצטרך לשלם). אבל אי הווי האי שבועה הלכה בטענה, דהיינו כנגד התקפה על טענה על ידי חזקה או עד אחד וכד', השבועה מהווה מנגנון הגנתי כדי לפטור אותו משלם, באם הוא חשוד אשבוטתא, יש חסרון במנגנון הזה. אם כן אין כאן שום השוואה בין השבועה לבין מיגו שהוא דין בנאמנות, ובזה לא שייך חשוד אמיגו, אחרי שהוא מצביע על נאמנותו והודה על האמת. נמצא שהן רבה והן רב יוסף לומדים שמיגו הווי דין בנאמנות הגברא, וכן המחלוקת היא אם ניתן להשוותו לחשוד אשבוטתא.

ויותר נראה להסביר את דברי הר"י על פי התוס' בבא מציעא, דף ב', ע"א, ד"ה וזה, שאחרי שהניחו את יסוד העקרון שמיגו להוציא לא אמרינן לכל הדיעות, שאלו התוס' שם מסווגייתנו שממנה משמע שמיגו להוציא כן אמרינן (לפי רבה). ובתשובתם הסבירו התוס':

4. על דחיית פירוש הריב"ם על ידי הר"י, עיין תד"ה אמאי; וליישב שיטת הריב"ם, עיין דברי הרא"ש, פ"ג דמסכת בבא בתרא, סי' י"ג.

"התם היינו טעמא משום דאפי' הוה שתיק רק שלא היה מודה שהוא מזוייף היה נאמן כי החתימה היתה נכרת לעומדים שם, ורב יוסף אית ליה דאפילו מיגו לא הוה, כיון שטענה ראשונה שהוא טוען בהאי שטרא הוא שקר ואין לומר מיגו אלא היכא שטענתו ראשונה היא אמת מיגו שהיה טוען אחרת, ולכך אינו מיגו אפילו להחזיק כגון בעובדא קמייתא".

ושמעתי הסבר לזה מפי מו"ר הרב יהודה פרנס שליט"א: טיב המיגו בסוגיא דרבה ורב יוסף שונה מן המיגו הרגיל. במיגו רגיל יש טענה בפועל השואבת את כוחה (או הגברא מקבל נאמנות) מהטענה הפוטנציאלית שהיה יכול לטעון ולא טען. אבל בסוגייתנו המיגו אינו "מיגו פוטנציאלי" שהרי הוא בפועל כבר טען את הטענה היותר טובה. רק בתוך דבריו הוא החליף את טענתו וזה מהווה "מיגו מתחלף" שהוא מחליף את טענתו המקורית בטענה אחרת, ורוצים לתת לו נאמנות בגלל שהוא היה יכול לשתוק ולהמשיך את הטענה המקורית. וחילוק זה חשוב הוא, כי במיגו רגיל הטענה הנותנת כוח לא נטענה בפועל, מה שאין כן במיגו בנידון דידן שהטענה המקורית אמנם נטענה במציאות ולמעשה. "מיגו מתחלף" כזה הוא מוקד המחלוקת בין רבה לבין רב יוסף.

לפי רבה מיגו מתחלף הינו יותר חזק ממיגו רגיל. מיגו רגיל אינו יכול להוציא ממון, משא"כ במיגו מתחלף שבו ניתן להוציא ממון. לפי רב יוסף מיגו כזה היינו יותר גרוע ממיגו רגיל. מיגו רגיל הוא לחזיק ממון; מיגו מתחלף, אינו יכול אפילו להחזיק ממון. הסבר המחלוקת הוא: לפי רבה מכיוון שהטענה המקורית הייתה קיימת בפועל והפעילה כוחות (להוציא ממון), הטענה העכשווית ממלאת את מקומה של הטענה המקורית, ועם כל זאת עדיין שומרת ואוחזת את הכוחות המקוריים, ולכן היא יכולה להוציא ממון. ולפי רב יוסף, הטענה העכשווית אינה ממלאת את מקומה של טענתו המקורית אלא מצטרפת, מתמזגת, ומתערבת עמה. והרי טענתו המקורית הייתה מלאה שקר, ולכן הצירוף החדש הזה מתבטל בעקבות השקר, ואם כן אינו יכול אפילו להחזיק ממון, עכ"ל.

לפי דבריו, הן רבה והן רב יוסף, סבורים שמיגו הינו כוח הטענה, והסגולה של המיגו המתחלף לפי רבה היא בכך שמכיוון שהטענה המקורית הייתה קיימת, ניתן להחזיק אותם הכוחות בפועל ולהחזיק את הטענה. ומכיוון שכוחות אלו היו מוציאים את הממון, הם עדיין יכולים להוציא ממון עם הטענה החדשה המחלפת את הטענה המקורית שיצרה את אותם הכוחות.

כמו כן, המחלוקת בין ר"י לבין ריב"ם בדברי רבה ורב יוסף ברורה גם כן לפי דבריו. לפי ריב"ם יש רק מיגו אחד, והכלל אצלו הוא שאין מיגו להוציא. ורבה יכול לסבור: או שאין זה לאוקומי ממון (כדברי ה"נמוקי יוסף"); או שבתחילת התהליך של הוצאת ממון לא אמרין מיגו להוציא, אבל בתוך כדי התהליך אמרין מיגו להוציא. לפי הר"י, הן רבה והן רב יוסף סבורים שיש שני סוגים של מיגו, וכל הדין של מיגו להוציא לא אמרין הוא דין במיגו הפוטנציאלי. אכן, במיגו המתחלף ניתן להוציא ממון על ידו לפי רבה; ולפי רב יוסף מיגו מתחלף אינו יכול אפילו להחזיק ממון.

ונראה לפי ענינת דעתי להציע פירוש שונה בדברי הר"י: רבה מודה שיש רק סוג אחד של מיגו ומיגו להוציא לא אמרין. אלא כאן לפי רבה המוציא אינו המיגו, אלא השטר הוא המוציא – כוח השטר מהווה המוציא את ממון חברו. וזה מדויק בלשון התוס' בבבא מציעא: "כי החתימה היתה נכרת לעומדים שם", הלכך השטר הוא המוציא, וכעת שהודה שמזויף הוא, והוא מחליף את טענתו ב"שטרא מעליא הוה לי ואירכס", אזי טענתו העכשווית מחזקת את הכוח המקורי – כוח השטר – ולכן השטר הוא המוציא האמיתי (ואולי זה הפירוש ב"נמוקי יוסף" – עיין להלן סוף חלק ד' בשם הגריד"ס שאמר בשם אביו). וממילא הר"י יודה לדברי הריב"ם כפשטותם וכלשון הרא"ש הנ"ל לפני שהביא את

שיטת הר"י: "שדברי הריב"ם אמת". אלא לפי זה לא היה צריך הר"י להעמיד את דברי רב יוסף בסברה שמכיוון ששיקר אז כל המיגו יורד ואפילו להחזיק לא אמרינן. הר"י היה יכול להעמיד את דברי רב יוסף שחולק וסבור שהשטר אינו מוציא, אלא עצם דין המיגו הוא המוציא, ומיגו להוציא לא אמרינן, וכחסבר הרא"ש בסוף דבריו (לפי הריב"ם). אלא צריכים לומר שהר"י סבור שזה לא משמע מלשונו של רב יוסף. והפירוש לפי דבריו הוא שרב יוסף חולק על כל דין מיגו שהוא כוח הטענה! מיגו לפי רב יוסף אליבא דר"י הוא דין בנאמנות הגברא, והרי כאן הוא כבר הודה ששיקר ולכן אין כאן נאמנות וממילא אין כאן מיגו, ודו"ק.⁵

— 4 —

בסוף דבריהם מציעים התוס' פירוש אחר: רב יוסף לא קיבל את המיגו מפני דהווי חוזר וטוען. מה פשר דברי התוס' כאן? ומהי המחלוקת בין רב יוסף לבין רבה? לפני שנסביר את המחלוקת, צריך לדקדק באיזו נקודה דנים התוס' בשלב זה. הבעיה אינה למה אין מיגו מועיל כאן להאמינו במה שאמר "מינך זבינתה" (=שלי הוא), שלפי רב יוסף אינו נאמן במיגו בגלל מיגו להוציא לא אמרינן (ריב"ם) או מפני ששיקר בהתחלה (ר"י). כרגע הבעיה היא למה המיגו לא יועיל כדי לתת נאמנות לטענתו "שטרא מעליא הוה לי ואירכס", והשטר (הנאבד) יוציא את הקרקע, ולא המיגו. לזה בא תירוץ התוס' דהווי חוזר וטוען, וכן הוא בתוס' הרא"ש (הובא ב"שיטה מקובצת" על אתר):

"ועי"ל דה"ק אמאי קא סמכת אמאי מצית למסמך אהאי שטרא, כלומר בטענה ראשונה לא היה יכול לסמוך כי אם על השטר הזה דקאמר והא שטרא, ועתה אינו יכול לסמוך על זה שהרי הוא עצמו חוזר בו ואמר חספא בעלמא הוא, ובהא דקאמר שטרא מעליא הוה לי ואירכס לא מהימנין ליה ע"י מיגו שהרי מתחילה לא אמר שהיה שלו מעולם והווי כמו חוזר וטוען".

ופירוש דבריו: כשאמר "והא שטרא" המשמעות היא שזה השטר ואין שטר אחר, כעת הוא אומר שהשטר הוא מזוייף והיה שטר אחר, הווי חוזר וטוען שאינו נאמן, אע"פ שיש מיגו.

וכדברינו הוא ב"הגהות מימוניות" להל' מלוה ולוה, פרק י"ד, אות מ': "ואם תאמר ניהמניה במאי דקאמר שטרא מעליא הוה לי ואירכס במיגו? וי"ל כיון שמתחילה לא בא אלא מכוח זה השטר ועתה חוזר בו ואומר זייפא ורוצה לבא מכוח שטר אחר הוה ליה כטוען וחוזר וטוען".

וקושיא זאת אינה מפריעה לרב יוסף אליבא דר"י שהרי לפי רב יוסף אין מיגו בגלל ששיקר מתחילה וממילא נהרס כל המיגו בין לטענתו "דמינך זבינתה" בין לטענתו ד"שטרא מעליא הוה לי ואירכס". אלא לריב"ם ולרשב"ם למה לא נאמינו במה שאמר "שטרא מעליא הוה לי ואירכס" באותו מיגו? ואין הכי נמי, ניתן לומר שלפי רבה הוא נאמן, וממילא אין כאן מיגו להוציא שהרי השטר הוא המוציא (וכ"נמוקי יוסף" דלעיל); אלא לפי רב יוסף, המיגו לא יועיל דהווי חוזר וטוען.⁶

5. השווה דברי ה"קהילות יעקב", בבא מציעא, בהוספות, ס"א, אות ב'.
6. ועיין "דברי האביעזריי", מהדורה תנינא, הלכות טוען ונטען, פ"ו, הל' ג', אות י"א (עמ' נ"ג ע"ב – נ"ד ע"א).

שמעתי הסבר למחלוקת רבה ורב יוסף אי מיגו מועיל בחוזר וטוען ממנו"ר הרב יהודה פרנס שליט"א שרצה לתלות שיטתם בחקירה בהחזק שקרן:⁷ אם השקרן איבד את כוח הטענה ואין לדבריו חלות שם טענה, או שיש לדבריו שם טענה אלא מכיוון דהחזק שקרן, בית דין אינו יכול לסמוך עליו. לפי רבה, יש לדבריו שם טענה אלא שיש ריעותא שהחזק שקרן, אבל על ידי מיגו נסתלק הריעותא ויש לו טענה עם נאמנות (ונראה שהוא בא להחזיק הקרקע כ"נימוקי יוסף" או כאחת הסברות דלעיל). ורב יוסף סבור שאין כאן שם טענה, ואם כן, אין שום בסיס למיגו. [עוד ייתכן לפי רב יוסף, שיש כאן שם טענה אבל יש ריעותא, ומיגו יכול להחיל שם טענה בלי ריעותא, אבל מעבר לזה אין המיגו יכול להוסיף. ולפי זה המחלוקת היא אם מיגו יכול לעשות שתי פעולות (סילוק הריעותא ולהעניק נאמנות) או רק פעולה אחת (להסיר את הריעותא)].

וראיתי בשיעורי הגריד"ס זצ"ל, בשם אביו הגר"מ זצ"ל (בנו של הגר"ח זצ"ל), שלפי רב יוסף מיגו אינו יכול לעשותו כתופס בשטר. כדי להוציא ממון צריכים להחזיק שטר אמיתי, במציאות ובפועל. אבל לרבה סגי מיגו להיות תפוס בשטר. לפי זה, אף רבה מודה שמיגו להוציא לא אמרינן, אלא אם יש לו שטר (הנאבד) על ידי המיגו, אזי השטר הוא המוציא. וכך הוא פשט הסוגיא: רב יוסף חשב שכוח טענתו מקורו בשטר המזויף ושטר זה הוא חספא בעלמא. ולזה יתרץ רבה שכוחו אינו נובע מן השטר המזויף אלא מן השטר הנאבד דהוי תפוס על ידי מיגו, עכ"ל. ועוד ניתן להוסיף שמכיוון שהוא מחזיק בקרקע והוא תפוס בשטר על ידי מיגו, הווי לאוקומי קרקע, וזה הפירוש בדברי ה"נימוקי יוסף" הני"ל.⁸

- ה -

ועל פי יסוד זה של הגר"מ זצ"ל, הגריד"ס זצ"ל הסביר את המשך הסוגיא. וידועה המחלוקת בין רש"י לבין התוס' בקשר להמשך הסוגיא:
 "אמר רב אידי בר אבין הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזווי:
 הלכתא כרבה בארעא דהיכא דקיימא ארעא תיקום; והלכתא כוותיה דרב יוסף בזווי
 דהיכא דקיימי זווי לוקמי".

רש"י למד שמשקנה זאת באה מטעם ספק. והסבירו התוס' ד"ה והילכתא דבספק במציאות קובעת חזקת מרא קמא באופן ודאי מי הם הבעלים. אבל זה לא שייך בספק בדין, ולכן נשאר הספק. והתוס' (הרי"י) חולקים וסבורים שזה סתם הלכה שבספק, שמרא קמא זוכה, ואם כן אין הבדל בטיב הספק, ולכן פירשו הגמרא באופן אחר.

7. החקירה המקורית הייתה בהחזק כפרן.

8. ולפי שיטת הרי"ח והרי"ף דשטר מזויף פירוש שטר אמנה דווקא, אבל בשטר מזויף ממש אפילו רבה מודה דחספא בעלמא הוא, אפשר להסבירו על פי דברי הגריד"ס בשיעוריו שכאן יש שני שטרות, אחד על מכירה שהתקיימה (ובמקביל הוא הדין בהלוואה) ואחד על מכירה העומדת להתקיים ונאבד השטר על המכירה שכבר התקיים. התסרון בשטר אמנה אינו בדעת המחויב ומתחייב אלא שאין לו על מה לחול שהרי עדיין לא הייתה מכירה. כשנאבד השטר מכירה הראשונה שהתקיים והוא רוצה שהשטר אמנה יעיד למכירה ראשונה, הרי לשטר אמנה יש כעת על מה לחול, אלא זה מזויף דלא הווי על מכירה זאת. אבל על ידי מיגו, לפי רבה, זה כן יחול ויהפוך להיות שטר על המעשה שהיה. [אבל אי הווי מזויף ממש שאין אפילו דעת מחייב ומתחייב, אפילו רבה יודה שאי אפשר להופכו לשטר על המכירה]. ורב יוסף סבור דמכיוון שהודה שהשטר הינו שטר אמנה כבר הודה שזה לא שייך לחול על מכירה זאת דהוי חספא בעלמא כלפי מכירה זאת. לפי פירוש זה של הגריד"ס, השטר שמדובר עליו אינו השטר שנאבד אלא השטר המזויף. [ואולי זו כוונת ה"נימוקי יוסף" הני"ל אי הווי שיטת התוס' לפי הנמוקי"י כשיטת הרי"ח והרי"ף שנידון דידן הוא בשטר אמנה דווקא].

והמעין בתוסי' יראה שהר"י חולק על הריב"ם הני"ל. לפי הריב"ם קרקע אינו נגזלת, ולכן ממרא קמא גם כן איתא דמיגו להוציא לא אמרינן, משא"כ לפי הר"י ניתן לחלק: מחזקת ממון ממש אמנם מיגו להוציא לא אמרינן, אבל מחזקת מרא קמא ניתן להפעיל מיגו להוציא. וכן מצאנו מחלוקת זו בין מוהרי"ן לב לבין הי"שב שמעתתא⁹, בשמעתא ד', פרק כ"ד, ע"ש. ואולי אפשר לתלות את דבריהם במקור מחזקת מרא קמא – עיין ב"קונטרס הספיקות" לר' יהודה הכהן הלר אחיו של בעל "קצות החושן", כלל א' אות ה'⁹, אם לומדים את חזקת מרא קמא מכוח חזקה קמייתא דאיסורא, ולכן שונה מחזקת מרא קמא מחזקת ממון ממש, ולפיכך אפשר לומר שמיגו יוציא מחזקת מרא קמא (והיא סברת הר"י). או דלמא חזקת מרא קמא דומה לחזקת ממון, וכשם שמיגו אינו מוציא מחזקת ממון הוא הדין שאינו מוציא מחזקת מרא קמא (שיטת הריב"ם), ודו"ק.¹⁰

על כל פנים ניתן להסביר את המסקנה, הן לפי הרשב"ם שפסק הגמרא היא מספק, הן לפי התוסי' שצריך לחלק בין חזקת מרא קמא לבין חזקת ממון. אולם מה נמליץ לשיטת הריב"ם? ייתכן שהוא סבור כשיטת הרשב"ם, אלא שקשה קושיות התוסי'.

ועל פי יסוד הגר"מ זצ"ל הני"ל, המשיך הגריד"ס זצ"ל להסביר: בחזקת קרקע מצאנו שגי' שנים לפי רבא (לעיל דף כ"ט, ע"א) מועיל כראיה. ומה טיב ראיה זאת? שמכיוון דעד ג' שנים מזדהר איניש בשטריה וטפי לא מזדהר, וג' שנים מהווה ראיה צדדית שעל ידה נעשה לתופס את השטר (עיין רשב"ם דף ל"ג, ע"א ד"ה מהימנא שחזקת ג' שנים במקום שטר קיימא). ומכיוון שמצאנו אב טיפוס בקרקע, שעל ידי ראיה צדדית נעשה תפוס בשטר, הוא הדין למיגו. אבל בהלוואה לא מצאנו דבר כזה, ואם כן ניתן לגבות רק בתפוס בשטר בידו ממש, עכ"ל, ודו"ק.

9. עיין עוד ב"קובץ שיעורים", ח"ב, סי' ח', וב"קובץ הערות", סי' כ"ז, אות א' (=אות רע"ד במהדורת תל אביב, תשכ"ז, לפי סדר דפי יבמות). וכן עיין ב"קהילות יעקבי", לבבא מציעא, סי' כ"א.

10. לעיל למדנו על פי דברי הרב פרנס שליט"א שהמחלוקת בין ר"י לבין ריב"ם היא האם יש שני סוגי מיגו, מיגו פוטנציאלי ומיגו מתחלף. כעת אמרינן שיש רק סוג אחד של מיגו והמחלוקת היא במטרה שהמיגו מוציא ממנה – מחזקת מרא קמא – אם הוא דומה לחזקת ממון רגיל או לא.